

HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİNİN TARİHÇESİ

- Dinlerin ortaya çıkması ve yayılması toplum sağlığı hemşireliği için yararlı atılımlar başlatmıştır.

- Kilisenin rehberliği altında sosyal yardım örgütleri ve bu örgütlerin önderliğinde evde hasta bakımı geliştirilmiştir. Genç kızlar ve kadınlar özellikle fakir hastalara bakım vermiş, yardım etmiştir.

- Dini kuruluşlara bağlı bir grup kadın ev ziyaretleri yaparak açları doydurmuş, ihtiyacı olanları giydirmişler ve hastalara evde bakım vermişlerdir.

DEOCONESLER

- **St. Paul** tarafından kurulmuş ve kadınların oluşturduğu dini bir gruptur.
- Bu gruba ait kadınlar evlere ziyaret yaparlar, yardımda bulunur ve hastalara bakarlardı.

- Kullandıkları hasta bakım uygulamaları bazı ev ilaçları ve sihir karışımı yöntemlerdir.
- İlk **deacones Phoebe ilk ziyaretçi** hemşire olarak bilinmektedir. Sosyal hizmette çalışan erkeklere de **deacon** denilmekteydi.

- Bu örgüte katılabilmek için kadınların; iyi karakterli ve hizmeti yapması için engeli olmayan, iyi özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Bu kadınların görevleri;

- Kilisenin emrinde olmak,
 - Acıları durdurmak,
 - Susuza su vermek,
 - İhtiyacı olanı giydirmek,
 - Yabancıya yardım etmek,
 - Hastalara bakmak ve
 - Mahkumları ziyaret etme.

- Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde aktif olarak bakım ve tıp gelişirken çağ ilerledikçe dinin baskısı ile tıbbi gelişmeler yavaşlamıştır. Ancak hasta bakımı kilisenin emrinde ve kadınlar tarafından verilmiştir.

Manastır dışı kurumlar

- Bazı din adamlarının kiliseye uygun olmayan davranışlarda bulunmaları ve devlet işlerine karışmaları toplumun kiliselerden uzaklaşmasına neden olmuştur.
- Diğer taraftan hastalık ve sefaletin artması manastır dışı teşkilatların oluşmasına neden olmuştur.

- Bunların başında St. Dominic hasta bakım merkezi gelir.
- St. Frances (1180-1226) İtalya'nın Assiri şehrinde doğmuş, zevk ve eğlenceye düşkün biridir. Geçirdiği bir hastalıktan sonra her şeyini terk ederek bütün hayatını güçsüzlerin ve hastaların bakımına harcamıştır.

- **Genç kardeşler teşkilatı** 1209'da kurulmuştur.
- **Rahibeler:** St. Frances'in kurduğu ikinci teşkilattır. Bu teşkilatta çalışan kadınlar fakir ve yoksula yardımda bulunmuşlardır.

Sivil örgüt:

- St. Elizabeth hergün hastaları evlerinde ziyaret eder, hastalara bakar ve doğumlara yardım ederdi.
- Ayrıca hastaneler yaptırmış ve kendisi de yönetmiştir.
- St. Katherin 1370 de veba salgınında geceleri elinde feneri ile Sienna sokaklarını dolaşır hastalara yardım ederdi.

BEGENLER:

- 1184'te kiliseye bağlı olmayan kadınlar tarafından kurulmuş önemli sivil örgütlerden biridir. Hastaları evlerinde ziyaret ederek bakım vermişlerdir.
- Belçika'da kurulmuştur. Fakirlere, dullara, öksüz ve yetim çocuklara ve savaş yaralılarına bakmışlardır.

- Begenler büyük bir bina veya bir kilise etrafında kurulmuş ufak evler içinde 3-4 kadın grubu olarak toplanır, dikiş dikip satarak ve bunlardan sağladıkları gelire yardım işlerini yürütürlerdi.
- Epidemi ve savaş zamanında evlerini hastane olarak kullanırlardı.
- 13. yy'ın sonlarına doğru Begenlerin sayısı 200.000'i buldu.

HASTA BAKIMI

- Ortaçağda hasta bakımında çok fazla gelişme olmamıştır.
- Şehirler sahil kenarlarına kurulmuştu. Nüfus sayısının artması sonucunda sanitasyon problemleri artmış ve hastalıklar çoğalmıştır.
- İnsanların ağır koşullarda çalışmaları, beslenme yetersizliği ve hijyen şartlarının kötülüğü, bulaşıcı hastalıkların artmasına sebep olmuştur.

- Çiçek, yılançık, trahom, veba ve tifüs gibi hastalıklar salgınlar yaparak dünya nüfusunun 1/3'ünü yok etmiştir.
- Fakat insanların yanlış inanışları, hastalığın Allah tarafından verilmiş bir ceza olarak algılanması nedeniyle bir şey yapılamıyordu.

- Hastalar okuma, muska yazma, tütsü yakma ve yıldızlara bakma gibi yöntemlerle tedavi ediliyordu.
- 15. yy dan sonra bazı hastalıkların bulaşıcı olduğu öğrenildikten sonra ilk kez Venedik'te karantina uygulaması yapılmıştır.

İNGİLTERE' DE HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİNİN GELİŞİMİ

- Bu dönemde yapılan hasta bakımı hastanın fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak, ilaçlarını vermek, yarasını sarmak ve yedirip içirmek gibi uygulamalardı.
- Yapılan bu hizmetler kiliseye bağlı olma nedeni ile maddi değildi.

- Hemşireliğin temellerinin atıldığı ülke olan İngiltere, halk sağlığı hemşireliği yönünden de öncülük yapmıştır. Önceleri kilise hemşireliğinin hastaları evlerinde ziyareti şeklinde başlamıştır.

- kilisenin önderliğinde, gönüllü kuruluşlar tarafından evde hasta bakımı uzun süre verilmiştir.

- Ancak dini gruplar dışında evde hasta bakımı hizmeti 1859 yılına kadar yapılamamıştır

- Olayın öncülerinden Mrs. Fry, hemşireleri ev ziyareti amaçlı bir programa göre organize etmiş ancak modern anlamda halk sağlığı hemşireliği Florence Nightingale ile 1860 yılından sonra başlamıştır.

- Aynı yıllarda gerçek anlamda ziyaretçi hemşirelik WILLIAM RATHBONE adlı bir İngiliz antropolog tarafından yerleştirilmiştir.

- Rathbone eşinin hastalığı sırasında halk sağlığı hemşiresinin önemini kavramış ve bir hemşireyi (Mary Robinson) ücretle kendilerine ev ziyareti yapması için tutmuştur.

- Mary Robinson sadece hastane bakımını yapmamış, aile bireylerine evde hasta bakımı ve genel hijyen kurallarını da öğretmiştir.

- Daha sonra sayıları artan bu hemşireler aynı alanda çalışmaya başlamış ve bunlar özel eğitime tabi tutularak yetiştirilmiştir.

- 1862 yılından sonra bu tür hemşirelik hizmetleri ülkenin geneline yayılmış böylece İngiltere'de bölge hemşirelik sisteminin temeli atılmıştır.

- Kurulan bu organizasyonun yararlı olması W.Rothbone'un girişimi ve F.Nightingale'in önderliğinde evlerde hasta bakacak ziyaretçi hemşireler yetiştiren ve 1,5 yıllık eğitim veren ilk okul Liverpool'da açılmıştır.

- Bu alanda mezun olanlara "halk sağlığı hemşiresi" unvanı verilmiştir.
- Ayrıca bu dönemde "köy hemşireleri" adı altında daha düşük mesleki eğitime sahip hemşire yetiştiren kuruluşlara da yer verilmiştir.

- Dünyada ilk defa health nurse (sağlık hemşiresi) deyimini Florence Nightingale kullanmıştır.

- Florence Nightingale'in bu konuda ilgi çekici fikirleri vardı.

- Ev ziyaretleri yardımı ile halka sağlıklı yaşamının yollarını öğretmek mümkündür ve bu halkın sağlık durumun da önemli rol oynar kanısındaydı.

- "İncelik, serinkanlılık, gözlem kabiliyeti, canlılık ve tevazu bu hemşirelerin başlıca karakteri olmalıdır" demiştir.

- İlk ziyaretçi hemşirelik örgütlerinden "hanımlar sağlık ıslah cemiyeti" adı altında gönüllü teşkilat, ev ziyaretlerine giderken sabun ve fenol cinsi dezenfektan maddeler götürürlerdi.

- 1887'de Kraliçe Victoria, Queen's Institute of District Nursing'ı (bölge hemşireliği kraliçe enstitüsü) kurdu.
- Buradan mezun olanlar 6 ay ziyaretçi hemşirelik kursu görüyorlardı.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİNİN GELİŞİMİ

- Amerika'da ilk bölge hemşireliği dernekleri Boston (1855) ve Philadelphia'da (1886) açıldı.
- İkisi de William Rothbone'un Liverpool'da yaptığı gibi örgütlendiler.

- Boston grubu "Eğitici Bölge Hemşiresi" adı verilecek hemşire tipi yetiştirmeyi örgütlediler. Aynı zamanda Boston dispanser teşkilatı ile anlaştılar.

- Hekime bağlı çalışan hemşire, hekim talimatlarını uyguluyor, hekimle hasta ziyaretine gidiyorlardı.

- evlerdeki hastalara bakım verilecek
- ailelere ziyaretleri sırasında basit hasta bakıcılığı öğretilecek,
- ayrıca kendilerinin ve komşularının sağlıklarının korumaları için bilgiler verilecekti.

- 1887'de Philadelphia'da bir ziyaretçi hemşirelik derneği kuruldu.
- bunlar yoksul halka sağlık ilkeleri ve hasta bakım yöntemleri öğretiyorlardı.

- 1893'te eğitilmiş bir hemşire olan Lillian Wald ve arkadaşı Mary Brewster New York'un hasta ve yoksulları için ilk bölge hemşireliği hizmetini kendi olanakları ile kurdular. Henry Street Bölge Evi'ni geliştirdiler.

- Lilian Wald ilk kez "Halk Sağlığı Hemşiresi" terimini kullandı.

- 1898' de Los Angeles'da, ücreti resmi kuruluşlarca karşılanan ilk ziyaretçi hemşirelik hizmeti kuruldu.
- evde bakım hizmetlerinde çalışan hemşirelerin sayısı arttı.

1900' den sonrası

- Bir kadın mesleği olan hemşirelik hekim baskısı altındaydı. Eğitiminde standart yoktu. Halk Sağlığı Hemşireliği için bir yıllık üniversite programları konulmaya başladı.

- Halk Sağlığı Hemşireleri toplumun her katında, özellikle kırsal bölgelerde istenen bir kişi oldu.

- Hemşireliğin bağımsız işlevleri bu dönemde gösterilmeye başladı.
- 1910 yılında Columbia Üniversitesi'nde ilk kez Toplum Sağlığı Hemşireliği için üst öğretim programı başlatıldı.

- Çok sayıda sağlık kurumundan katılan delegelerle Chicago'da kurulan bir organizasyona "Milli Halk Sağlığı Hemşireliği Organizasyonu" adı verilmiştir.

- II.Dünya Savaş'ından önce Toplum Sağlığı Hemşireliği Amerika'da hemşirelik uygulamalarının önderi olmuştur.

- Bugün Amerika'da halk sağlığı hemşireleri, tüm toplumda, okul sağlığı, iş sağlığı, evde bakım hizmetleri ve diğer alanlarda hizmet vermektedir.

TÜRKİYE'DE HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİNİN GELİŞİMİ

- Türkiye'de hemşirelik eğitimi klinik ağırlıklı bir başlangıca sahiptir. Ancak 1962'den bu yana Sağlık Bakanlığı hemşire okullarının eğitim süresini 4 yıla çıkarıp halk sağlığı konularına genişçe yer veren müfredat değişiklikleri yapmıştır.

- Bugün her düzeydeki hemşire okullarında teorik ve uygulamalı olarak halk sağlığı kavramı öğretilmeye çalışılmaktadır

- Türkiye'de halk sağlığı hemşireliği ile ilgili çalışmalar ilk defa 1934 yılında başlamıştır.

- Dr.Refik Saydam, Sosyal Hekimlik konusunda girişimlerde bulunarak çeşitli konularda ihtisas yapmak üzere bir grup hekim ve iki hemşireyi Amerika'ya göndermiştir.

- Türkiye’de ziyaretçi hemşire kavramı ilk kez 1943 yılında yayımlanmış olan Trahom Savaş Talimatnamesi’nde yer almıştır.

- 1943 yılında Verem Savaş Derneği’ne bağlı olarak açılmış **Erenköy Sosyal Hemşire okulu**, halk sağlığı alanında çalışacak hemşireler yetiştirmeyi amaçlıyordu.

- Buradan mezun olanlar sosyal hemşire diploması olarak Verem Savaş Dispanserleri, Sanatoryum, Akıl ve Ruh Sağlığı Dispanserleri, Anne Çocuk Sağlığı Merkezleri ve diğer sosyal hemşirelik alanlarında görevlendirilmişlerdir.

- köy tipi sağlık merkezi olarak Ankara’da Etimesgut, şehir tipi olarak İstanbul’da Edirne kapı merkezleri hizmete sunulmuştur.
- İlk halk sağlığı hemşiresi Fatma Acar’dır

- Halk Sağlığı Hemşiresi görev unvanı, ilk defa 1961 yılında yürürlüğe giren 224 sayılı yasada yer almıştır.

- Yönergede “halk sağlığı hemşiresi; ocak hekimine karşı sorumlu olarak ve köy ebelerinin yardımı ile ana ve çocuk sağlığı hemşirelik ve ebelik hizmetlerini yürütür” şeklinde belirtilmiştir.

- Birçok ülkede olduğu gibi halk sağlığı hemşiresi unvanının, hemşirelikte lisans ve lisansüstü eğitimi ile kazandırılan bir unvan olması gerekmektedir.

- Uygulanan sağlık sistemi içerisinde halk sağlığı hemşiresinin görevini ebeler ya da sağlık ocakları ve sağlık grup başkanlıklarında görev alan hemşireler yerine getirmektedir.

- Oysa Türkiye’de 1955 yılından bu yana üniversitelerin Hemşirelik Yüksek Okullarında halk sağlığı hemşireliği alanında lisans dersleri, yüksek lisans ve doktora programları yürütölmektedir .

- Bugün ölkemizde, 1980’li yıllarda başlayan sağlık reformu adı altındaki düzenlemeler ve son olarak sağlıkta dönüşüm programı adı altındaki uygulamalar birinci basamak sağlık hizmetlerini aile hekimliği modeli çerçevesinde ele almaktadır.

■ HALK SAĞLIğI HEMŞİRELİğİNİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- İlerleyen teknoloji
- Eğitimdeki ilerleme
- Kadınların değişen rolleri
- Toplumun eğilimleri

